

«ÍDOLS» DE GABRIEL FERRATER I UNA IMATGE ESPECULAR

Àngel Terron

«Ídols» és un poema d'amor d'aparença molt senzilla. És un d'aquests poemes on Ferrater (Reus 1922- Sant Cugat 1972) s'aproxima a la lírica de Robert Graves (Wimbleton 1895- Deia 1985). No sé pas si es trobaren algun cop per Formentor, o només la connexió és mitjançant les poètiques. El poeta reusenc el que fa, entre d'altres coses, és adaptar la lírica anglesa i anglosaxona al català. Això que sembla tan senzill és d'una dificultat extrema. Com deia J. L. Borges tot referint-se al simbolisme francès que Rubén Darío porta al castellà: «Esto solo está al alcance de un genio.»

Jo vaig traduir al castellà aquest poema, de facto és la primera publicació de ma vida com a assaig.²⁴ En aquest treball dic coses que encara pens. Per a la poesia amorosa el poeta intenta reduir la retòrica a un mínim. L'amada és un ésser real i verídica. Els comentaris poden ésser fins i tot punyents, però l'emoció flueix llampant, la tècnica l'ajuda enormement a aconseguir aquest nou tipus, aleshores, de poesia amorosa.

I en el cas d'aquest poema hi ha un paral·lelisme enorme amb un dels seus models. És molt similar en to i intenció a «Under the Olives» de Robert Graves, i escrits si fa no fa al mateix temps. El poema del bard britànic apareix per primer cop en llibre a *Poems 1970-1972* (després són recollits a les seccions XXVI-XVIII dels *Collected Poems 1975*)²⁵ i el de Gabriel Ferrater a *Teoria dels Cossos*.²⁶ Per tant, estam parlant d'afinitats electives, no pas d'una mera imitació.

Llegim el poema:

²⁴ Àngel TERRÓN: «Aproximación a Gabriel Ferrater», dins *Cuadernos Hispanoamericanos* 319, 1977, p. 103-112.

²⁵ Robert GRAVES: *Poems 1970-72*, Cassel, London, 1972 ; recollits també a: Robert GRAVES, *Collected Poems*, Cassel, Londres, 1975.

²⁶ Gabriel FERRATER: *Teoria dels Cossos*, Edicions 62, Barcelona, 1966.

ÍDOLS

Aleshores, quan jèiem
abraçats davant la finestra
oberta al pendís d'oliveres (dues
llavors nues dins d'un fruit que l'estiu
ha badat violent, i que s'omple
d'aire) no teníem records. Érem
el record que tenim ara. Érem
aquesta imatge. Els ídols de nosaltres,
per la submisa fe de després.

El paisatge és un pendís d'oliveres obert clarament a l'orient. Hi ha una interacció intensa entre dos éssers prop d'una plantació d'oliveres on els amants són com dues llavors nues que l'estiu ha badat.

Per la seva banda, Robert Graves, ja en una època crepuscular, escriu també un bell poema d'amor, ja esmentat: «Under the olives». Empr aquí la meua traducció editada a la revista *Cairell*.²⁷

DAVALL LES OLIVERES

Mai no ens haguéssim estimat si l'amor no ens hagués ferit
més veloç que la raó, i malgrat la raó.
Davall les oliveres, les nostres mans enllaçades,
ensems restàrem silencis:
cada un escoltà el bleix de l'altre,
resposta d'irracionalitat—
innocent, suau, pacient, orgullosa.

Aquí també hi ha el pendís d'oliveres, però no mira cap a l'est, mira cap a l'oest. A banda i banda de la Mediterrània, entre Catalunya i Mallorca hi ha com una mirada de bellesa irònica. La mar hi és, però no es pronuncia el seu nom, se sent o s'olora en la magnitud intensa de l'estiu que tot ho agombola.

En ambdós poemes hi ha el concepte d'encontre:

²⁷ Angel TERRÓN: «Sis Poemes de Robert Graves», a *Cairell* 5, 1980.

Aleshores, quan jèiem
abraçats davant la finestra

en el cas de Ferrater. I la més senzilla, en el cas de Graves:

Mai no ens haguéssim estimat si l'amor no ens hagués ferit
més veloç que la raó, i malgrat la raó.

El reusenc diu que els amants són:

llavors nues dins d'un fruit que l'estiu
ha badat violent, i que s'omple
d'aire [...]

Per contra el vell bard expressa aquesta unió amb les mans:

les nostres mans enllaçades,
ensems restàrem silencis

Però el que sembla important no és sols aquest fet, hi ha un altre element:

[...] Érem
el record que tenim ara. Érem
aquesta imatge. Els ídols de nosaltres,
per la submisa fe de després.

Què vol dir Ferrater amb submisa fe de després? La realitat no realitzada, espoltrir la vivència única? Però, per contra, aquesta experiència es fa mítica amb la titulació, els amants creen uns nous ídols en el record a partir dels fets viscuts.

Graves, en canvi, també i amb un nombre de versos similars treu les conclusions pròpies, tal volta més esperançades.

cada un escoltà el bleix de l'altre,
resposta d'irracionalitat—
innocent, suau, pacient, orgullosa.

Ja tenim també el record d'ara en els dos casos. Graves afegeix un altre adjectiu, *bold*, que jo no sé per quina raó no vaig incloure a la traducció. La resposta és, per tant, audaç o atrevida a més d'innocent, suau, pacient i orgullosa. I també la mitologia al títol. Les oliveres són els arbres de la deessa Atenea, les llavors de la saviesa. De la força tel·lúrica de Zeus, de l'ullastre, en neix pel giny de l'empelt Polivera; com Atenea neix del cap del gran déu de l'Olimp. Els amants sota les oliveres estan protegits per aquest mantell de natura gestionada amb saviesa.

És a dir, el que per a Ferrater és la submissa fe de després, per a Graves és la resposta d'irracionalitat. El poeta de Deià ja vell és més animós, atrevit que el nostre cappare Ferrater que més que irracional ens sembla no pas cínic però sí una mica desesperançat.

Crec que aquests dos poemes són un magnífic exemple d'una poesia d'amor del segle xx. Crec personalment que no hi ha tema més difícil en poesia, sembla que tot ja està dit. I extreure de la vella pedra foguera humana noves llums sembla una feina de titans. L'edició de *Poems 1970-72* va ésser generalment celebrada al món anglosaxó i confirmà Graves com un gran poeta de l'amor en una nova forma. El mateix succeí en català quan s'edita *Menja't una cama*²⁸ o la secció amorosa que hi connecta a *Teoria dels Cossos*, on Ferrater agrupa els seus tres grups temàtics seguint la teoria de conjunts de les Matemàtiques, com clarament indica la polisèmia del títol.

Gairebé simultàniament a Barcelona i Deià tal volta, dos poetes en dues llengües diferents s'aproximen amb una tècnica molt similar al tema fonamental de la poesia. I les respostes són paral·leles, on diria que son exercicis fets entre amics amb una imatge inicial, un nus d'enllaç i una conclusió brutal. Els dos poemes tenen la mateixa estructura amb tres tocs d'atenció: encontre, unió, resolució. Un poema i l'altre són com imatges especulars, com la mà dreta i l'esquerra.

És, per tant, cert fins al sublim allò que va dir una vegada de fer-se un racó a l'ombra de Frost, Hardy i Graves. Jo no en sé pas trobar un exemple millor per a la confessió de Gabriel Ferrater.

²⁸ Gabriel FERRATER: *Menja't una cama*, ed. Joaquim Horta (col. Signe), Barcelona, 1962; també recollida a *Les Dones i els Dies*, Edicions 62; Barcelona. 1968.